

Asia: VN /5137/2022

Työryhmän lausuntopyyntö valmiuslain varautumisvelvollisuutta koskevasta muistiosta sekä valmiuslain yleisistä kehittämistarpeista

Lausunnonantajan lausunto

Huomionne valmiuslain varautumisvelvollisuutta koskevasta muistiosta

Muistiossa on kuvattu kattavasti ja johdonmukaisesti valmiuslain varautumisvelvollisuuden lähtökohtia ja tavoitteita, suhdetta sektorikohtaiseen varautumislainsäädäntöön sekä turvallisuusympäristön muutoksesta ja yhteiskunnallisesta kehityksestä johtuvia varautumissääntelyn kehittämistarpeita. Valmiuslakityöryhmän alustavien ehdotusten (muistion luku 5) osalta Väylävirasto toteaa seuraavaa:

Väylävirasto pitää kannatettavana valmiuslain varautumisvelvoitteen laajentamista julkista hallintotehtävää hoitaviin yhteisöihin, jotta sääntelyn soveltaminen ei olisi riippuvaista toiminnan organisointitavasta. Väylävirasto kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, ettei varautumisvelvoitteen laajennus ehdotuksen mukaan koskisi niitä yhteisöjä, joille julkinen hallintotehtävä on annettu perustuslain 124 §:ssä tarkoitetulla tavalla lain nojalla, kuten laissa säädetyn valtuuden nojalla annettuun viranomaisen päätökseen tai sopimukseen perustuen. Muistiossa tätä on perusteltu mm. sillä, ettei kyseiseen ryhmään kuuluvilla toimijoilla ole välttämättä nähty olevan yhteiskunnan kriisinkestävyys- ja kokonaisturvallisuuden hallinnan kannalta erityisiä tarpeita ja perusteita varautumisvelvoitteen laajentamiselle. Väylävirasto huomauttaa, että valmiuslain varautumisvelvoitteen piiristä rajautuisi tällä perusteella mm. eri liikennemuotojen liikenteenohjauspalveluita tarjoava valtion erityistehtäväkonserni Fintraffic. Liikenteenohjaus on yhteiskunnan kannalta kriittistä toimintaa, jolla osaltaan varmistetaan väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömät kuljetukset ja liikenneverkon häiriötön toiminta. Väylävirasto toteaa, että Fintraffic-konsernin osalta varautumisvelvoitteista on säädetty sektorikohtaisessa lainsäädännössä (alusliikennepalvelulaki 623/2005 19 a §, raideliikennelaki 1302/2018 171 §, laki liikenteen palveluista 320/2017 139 §). Lisäksi muistiossa esitetään, että valmiuslaissa tulisi nykyistä painokkaammin korostaa viranomaisten velvollisuutta huolehtia varautumisesta ostopalvelutilanteissa, kuten hankkiessaan järjestämisvastuulleen kuuluvia julkisia hallintotehtäviä. Fintraffic-konsernin tehtävien luonne huomioon ottaen voisi toisaalta olla periaatteelliselta kannalta perusteltua, että varautumisvelvoite koskisi sitä jo suoraan valmiuslain

nojalla. Väylävirasto esittääkin, että valmiuslakityöryhmä selvittää vielä lain nojalla annettujen julkisten hallintotehtävien sisällyttämistä valmiuslain varautumisvelvoitteen soveltamisalaan.

Väylävirasto pitää perusteltuna korostaa valmiuslaissa julkishallinnon velvollisuutta varmistaa varautumisvelvollisuuden toteutuminen ostopalvelutilanteissa, kun palveluita hankitaan sopimusperusteisesti yksityisiltä yhteisöiltä. Väylävirasto toteaa edellyttävänsä jo nykyisin eri väylämuodoissa (maantiet, rautatiet, vesiväylät) palveluntuottajiltaan varautumista, ja varautumiseen on olemassa varsin vakiintuneet toimintamallit. Palveluntuottajilta edellytetään mm. valmiussuunnitelmien laatimista normaaliolojen häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten. Toisaalta Väylävirasto katsoo, että jatkovalmistelussa olisi hyvä selvittää tarkemmin varautumisvelvoitteen ja sen tehokkaan täytäntöönpanon toteutumisedellytyksiä silloin, kun palveluita hankitaan kansainvälisiltä markkinoilta.

Väylävirasto pitää kannatettavana muistiossa esitettyä valmiuslain varautumisvelvollisuuden aineellisen sisällön vähimmäisvaatimuksista säättämistä sekä sääntelyn ulottamista poikkeusolojen ohella normaaliolojen häiriötilanteisiin. Väylävirasto kuitenkin toteaa, että valmiuslain varautumisvelvoitteen aineellisen ja organisatorisen soveltamisalan laajetessa tulee sektorikohtainen varautumisvelvoitteita koskeva lainsäädäntö käydä systemaattisesti läpi, jotta eri säädökset eivät sisältäisi päällekkäistä varautumisvelvoitetta koskevaa sääntelyä.

Miten arvioisitte voimassa olevan valmiuslain kokonaisuutta ja toimivuutta? Mitä valmiuslaissa tulisi erityisesti kehittää?

Väylävirasto on valmiuslakityöryhmän työn aikana tuonut esiin näkemyksiään valmiuslain kehittämistarpeista ja ollut mm. työryhmän jaostovaiheessa kuultavana erityisesti lain 10 luvun kehittämistarpeista. Väylävirasto viittaa tältä osin näissä yhteyksissä esittämäänsä ja toteaa pitävänsä valmiuslain kokonaisuudistusta tarpeellisenä kansainvälisessä toiminta- ja turvallisuusympäristössä tapahtuneiden muutosten vuoksi sekä sääntelyn ajantasaisuuden ja toimivuuden varmistamiseksi.

Samoin Väylävirasto toteaa, että valmiuslaissa tulisi nykyistä kattavammin huomioida myös muutoin kuin varautumisvelvollisuuden osalta julkisten tehtävien järjestäminen ostopalveluina sekä palveluntuottajaketjut. Esimerkiksi teiden talvihoito (lumen auraus) on välttämätöntä tieliikenteen turvaamiseksi myös poikkeusoloissa, samoin jäänmurto vesiväylillä. Viranomaisilla ei ole näiden tehtävien hoitamiseksi tarvittavaa henkilöstä tai kalustoa, vaan käytännössä väylänpidon operatiivisista tehtävistä huolehtivat myös poikkeusoloissa Väylävirastoon ja ELY-keskusten liikennevastuualueisiin sopimussuhteessa olevat palveluntuottajat. Valmiuslaissa tulisi ottaa huomioon myös Fintrafficin tehtävä liikenteenohjauksen ja -hallinnan palveluita tuottavana valtionyhtiönä sekä arvioida 13 ja 14 lukujen soveltamisalan ulottamista kattamaan nykyistä laajemmin erilaiset valmiuslain 3 §:ssä tarkoitetut poikkeusolot. Lisäksi Väylävirasto katsoo, että 10 luvun mukaisia viranomaisten toimivaltuuksia tulisi eräiltä osin tarkistaa vastaamaan tarkemmin niille normaalioloissakin säädettyjä tehtäviä. Myös eräät yhteiskunnallisessa kehityksessä tapahtuneet muutokset, kuten ajoneuvojen vaihtoehtoiset käyttövoimat, tulisi kokonaisuudistuksessa ottaa huomioon.

Onko muita näkökulmia, joita edustamanne taho erityisesti toivoisi otettavan huomioon valmiuslain uudistamista koskevassa työssä?

-

Kuistio Laura

Särkkä Ella
Väylävirasto